Opgave 1 Digitale gremlins

Volgens techniekfilosoof Rens van der Vorst heeft digitale technologie het leven weliswaar gemakkelijker gemaakt, maar dreigen we er ook onze greep op het leven door te verliezen. We moeten volgens hem de controle proberen terug te pakken. Een manier waarop we dat kunnen doen, is door een digitale gremlin te worden.
Gremlins komen als fictieve wezens voor in films en volksverhalen waarin ze vooral veel stukmaken, bij voorkeur machines. Van der Vorst verzon een hedendaagse variant van de gremlin, die digitale systemen saboteert, zoals algoritmes, om de wereld minder afhankelijk te maken van digitale techniek. Door een digitale gremlin te worden kun je meer controle krijgen over wanneer en wat je kijkt op digitale media.
Van der Vorst geeft het voorbeeld van de streamingdienst Netflix. Als je Netflix kijkt, krijg je door een algoritme aanbevelingen voor films of series op basis van je kijkgedrag. Daardoor lijkt het alsof Netflix je goed kent en weet wat je volgende film of serie moet zijn. Als je naar Netflix gaat en weerstand voelt tegen wat het algoritme je voorschotelt, dan komt misschien de digitale gremlin in je op.
Karen Barad maakt onderscheid tussen interactie en intra-actie.

2p **1** Leg het onderscheid uit tussen de begrippen interactie en intra-actie.
Leg vervolgens uit dat Barad het voorbeeld van de aanbevelingen en de digitale gremlin zou beschrijven als intra-actie.

Om aanbevelingen te kunnen doen, maakt Netflix een match tussen films in het aanbod en eerder kijkgedrag. Van der Vorst is kritisch over deze aanbevelingen, omdat er een verschil kan zijn tussen wat Netflix aanbeveelt op basis van kijkgedrag (bijvoorbeeld komedies en romantische films) en wat je eigenlijk zou willen kijken of sterker nog: wie je eigenlijk zou willen zijn (bijvoorbeeld een intelligente documentaire-kijker).
Een digitale gremlin lost dit op door een Netflixprofiel met een grote groep mensen te delen die verschillend kijkgedrag hebben. Als je dan aanbevelingen krijgt, zijn dat geen herhalingen van je eigen kijkgedrag. In plaats van dat je je laat leiden door een algoritme, kun je gemakkelijker bewust kiezen waar je naar kijkt.
Volgens Helmuth Plessner zijn mensen excentrisch gepositioneerd.

2p **2** Leg dit uit.
Geef vervolgens een argument dat het voor Plessners excentrische positionaliteit **niet** nodig is om een digitale gremlin te zijn.

Hoewel allerlei apps, zoals mindfulness-apps, vertaal-apps, weer-apps en sociale-media-apps het leven gemakkelijker en aangenamer lijken te maken, zijn er volgens Van der Vorst vooral nadelen. Zo kun je een avontuurlijke wandeling missen door een buienalarm, kun je gestrest raken door de timer van een mindfulness-app, en kun je door een vertaal-app moeilijke woorden minder goed onthouden.
Andy Clark maakt met betrekking tot ons gebruik van techniek een onderscheid tussen interface en cyborg.

2p **3** Beargumenteer dat digitale gremlins zich willen verhouden tot apps als interface. Geef in je argumentatie een uitleg van:
- het begrip interface, en
- het begrip cyborg.

Petran Kockelkoren laat met het voorbeeld van treinziekte zien dat technologie onze waarneming verandert. Hij spreekt daarbij van decentreren en recentreren.

3p **4** Leg met een **ander** voorbeeld dan treinziekte de betekenis uit van:
- decentreren, en
- recentreren.

Geef vervolgens een argument dat digitale gremlins kritisch staan tegenover recentreren.

Digitale gremlins zullen volgens Van der Vorst liever geen boodschappen bestellen bij een flitsbezorgdienst. In een app voor flitsbezorging zet je met een paar swipes een systeem van bezorging in werking.
Bruno Latour spreekt van actor-netwerktheorie (ANT). Het systeem van de flitsbezorgdienst – de bestellers, de app, de bezorgers – kan beschouwd worden als een actor-netwerk.

3p **5** Leg uit dat de flitsbezorgdienst volgens Latour een actor-netwerk zou zijn. Beargumenteer vervolgens met het voorbeeld van de flitsbezorgdienst of je het eens bent met de ANT van Latour. Ga daarbij in op de begrippen vrijheid en determinisme.

Van de Vorst vergelijkt bestellen bij een flitsbezorgdienst met *cockroach mind control*: je verdooft een kakkerlak, prikt een elektrode op de kakkerlak en verbindt deze elektrode met je telefoon waarop je een speciale cockroachmindcontrol-app hebt geïnstalleerd. Vanaf dat moment kun je de kakkerlak besturen en volgen met deze app.
Mensen die bij een flitsbezorgdienst bestellen, spelen volgens Van der Vorst *cockroach mind control* met de bezorgers. De bestellers hebben een gevoel van macht en de flitsbezorgers zijn niet meer dan een verlengstuk van de app. Je kunt *cockroach mind control* vanuit verschillende ethische theorieën evalueren, bijvoorbeeld vanuit de plichtethiek, die gericht is op plichten of principes.

1p **6** Geef een argument dat je **geen** *cockroach mind control* met flitsbezorgers mag spelen waarbij je uitgaat van de plichtethiek.

Bij sommige websites moet je bewijzen dat je een mens bent en geen robot. Van der Vorst vindt dit vernederend. Hij stelt voor om via humor te bewijzen dat je een mens bent. Volgens Van de Vorst is humor een typisch menselijke eigenschap.
Plessner onderzoekt ook typisch menselijke eigenschappen, zoals het lachen.

1p **7** Leg uit dat lachen volgens Plessner een typisch menselijke eigenschap is.